

Marko Lovrić
[povijest]

Vlad III. i fenomen „Dracula“ Moderni mediji i fikcionalizacija povijesti*

Cilj ovog rada je predstaviti međudnose povijesnog Dracule – Vlada III. i fiktivnog vampira Dracule. Odnosno, evoluciju percepcije jedne stvarne, povijesne ličnosti i njenu transformaciju u fiktivnog vampira i anti-junaka. Pritom ću se poslužiti raspoloživim izvorima, prije svega filmskim i stripovskim, kako bi dočarao masovni eksploatacijski karakter koji krasi ovog srednjovjekovnog vlaškog kneza. Odlučio sam utemeljiti svoje istraživanje na filmu i stripu jer smatram kako je fenomen „Dracula“ nemoguće sagledati izvan konteksta ovih modernih medija. „Dracula“ je, prije svega, jedan od najvećih simbola popularne kulture 20. stoljeća. Film i strip se, u svojoj prepoznatljivoj formi javljaju krajem 19. stoljeća, istovremeno kada Stoker objavljuje svoj roman. „Dracula“ bi kao fenomen bez mogućnosti koje pružaju moderni mediji bio nezamisliv. Završno razmatranje biti će posvećeno raspravi o razini utjecaja koji artifičijelne tvorevine imaju na ljudsku percepciju stvarnosti.

Ključne riječi: Vlad III., Dracula, Vlaška, Bram Stoker, fikcija, film, strip, 20. stoljeće.

*Ovaj rad izvorno je napisan na seminaru doc. dr. sc. Hrvoja Petrića „Povijest srednje i jugoistočne Europe u ranom novom vijeku“ u akademskoj godini 2006./2007., ali za potrebe časopisa i u skladu s temom broja temeljito je izmijenjen. [Op. ur.]

I. UVOD

Svjetska povijest poznaje mnogo slikovitih ličnosti. Ipak, vjerojatno nijedna nije ovjekovječena na način koji je obilježio vlaškog kneza Vlada III., zvanog „Dracula.“ Krajem 19. stoljeća, irski književnik Bram Stoker, sakupljao je materijal za svoj *magnum opus*, viktorijanski roman strave čiji se glavni junak prvotno trebao zvati „Count Wampyr“ („Grof Wampyr“), ali koji je u konačnici dobio ime koje je krasilo Vlada III.¹ Njegov otac, Vlad II. početkom 15. stoljeća vodio je borbu za prijestolje vlaške kneževine. Njegov konkurent, Dan II. u toj se borbi obratio za pomoć carigradskoj Porti. Vlad II. je stoga našao prirodnog saveznika u ugarsko-hrvatskom kralju Žigmundu Luksemburškom. Godine 1431., Vlad II. otišao je caru na dvor u Nürnberg, gdje je postao članom viteškog „Reda zmaja“ (Ordo draconis), čija je glavna zadaća bila borba protiv Osmanlija i husita. Time je Vlad II. dobio pridjev Dracul, prema latinskoj riječi za zmaja, *draco*, *draconis*; odnosno prema starorumunjskome *draculea*. Njegov sin Vlad III. naslijedio je vitešku titulu uz dodatak –a, koji je označavao kako je on zapravo „sin od zmaja – Dracula.“²

Proces fikcionalizacije lika Vlada III. nije počeo s Bramom Stokerom. Povijesni izvori koji govore o Vladu, kronike i usmena predaja, mogu se također smatrati nekom vrstom fikcionalno-umjetničkog prikaza, jer su najčešće pisani/prepričavani sa određenom tendencijom. Znanstvenom analizom se nastoji razlučiti povijesnu zbilju i umjetne koncepcije kroničara, ili informacije koje je autor primio iz sekundarnih izvora. Govoreći o Vladu III., imamo dvije skupine izvora. One koji ga prikazuju u negativnom i pozitivnom svijetlu. Budući da je Vlad III. bio u čestim sukobima sa saskim trgovcima u Transilvaniji,³ njihove kronike prikazuju ga kao krvoločnog, brutalnog vladara koji se na jezovit način obračunava sa svojim protivnicima.⁴ S druge strane, ruske kronike, kao i rumunjska narodna usmena predaja govore o vlaškome grofu kao pravednom vladaru koji se proslavio bitkama protiv Osmanlija.⁵

Slika 1. Vlad III., drvorez, Nürnberg, 1488. godina.

II. ROĐENJE DRACULE – VAMPIRA

Ono što je važno istaknuti glede Stokerovog romana jest činjenica da se autor nije previše zamario povijesnim detaljima pri stvaranju priče. Zapravo, kada se djelo sagleda u cjelini, u njega je uvršteno jako malo od povijesnog kneza Dracule. Stoker je iz mnogih različitih izvora sastavio svoje djelo. Jedan od njih bila je monografija povjesničara Williama Wilkinsona, „*An Account of the Principalities of Wallachia and Moldavia*“ („Povijesni pregled pokrajina Vlaške i Moldavije“). Na njegovim podacima Stoker će bazirati povijesni kontekst svoga junaka. Uglavnom vlada kriva predodžba kako je krvoločnu prirodu svoga glavnog lika autor temeljio na legendi, najvjerojatnije inspiriranom saskim kronikama, prema kojoj se povijesni Dracula surovo obračunavao sa svojim neprijateljima (ponajprije Turcima) nabijajući ih na kolac, pri čemu je dobio nadimak „Țepeș“ („Nabijač“). Jedino što povezuje povijesnog i fiktivnog Draculu su ime i podatak koji o knezu-vampiru u 18. poglavlju romana iznosi jedan od likova, Van Helsing. Van Helsing kaže: „*On je doista bio taj knez Dracula, koji je postao znamenit u bojevima protiv Turaka. S njima je vodio bitke na području preko velike rijeke, na samoj granici s turskom zemljom.*“⁶ Ovaj citat je uglavnom ostao nezapažen, sve do 1972. godine, kada su dvojica povjesničara, Radu Florescu i Raymond T. McNally, objavili monografiju „*In Search of Dracula*“ („U potrazi za Draculom“) koja je svijetu otkrila istinu o pravome Draculi – Vladu III.⁷

Kako bi bolje razumjeli kontekst povijesnog Dracule unutar Stokerovog romana, važno je promotriti ostale aspekte djela, socijalne, ekonomske, seksualne, kao i širi društveno-politički kontekst u kojem je nastao. Viktorijanska Engleska na prijelazu stoljeća, obilježena konzervativnošću, bila je opsjednuta očuvanjem čistog, homogenog i nepromjenjivog nacionalnog identiteta koji se našao pod napadom subverzivnih elemenata. Kritički osvrti na ovaj društveni fenomen uglavnom variraju, ali se većina debate fokusira na izraze kao što su borba vanjskog i unutarnjeg, te očuvanje zdrave kulturne stabilnosti nasuprot društvenoj disonanci. U ovakvim raspravama Stokerov „*Dracula*“ dugo se smatrao vrhuncem mitologije viktorijanske paranoje;⁸ prikaz istočnjačkog grofa s lošim engleskim naglaskom, koji dolazi izdaleka kako bi „popio krv“ pripadnika ugledne engleske aristokracije. Promatrano u takvom svjetlu, egzotični grof-ratnik koji živi na prostoru Balkana pod jakim otomanskim utjecajem doista djeluje kao subverzivni element, krvopija koji nastoji potkopati englesku kulturu.

Zanimljiv je problem etničke klasifikacije samog lika Dracule. Stoker u romanu navodi kako je grof bio Mađar. Ova zanimljivost se može lako objasniti povijesno-geografskim uvjetima u kojima je roman nastao. „*Dracula*“ je objavljen 1897. godine. Transilvanija, pokrajina u kojoj je smještena radnja romana tada je bila u sastavu Austro-Ugarske. Odnosno, pripadala je ugarskom dijelu dvojne monarhije. Stoker je zanemario povijesnu pozadinu imena iza kojeg se krio Vlad III., pa tako i njegovu rumunjsku-vlašku etničku dimenziju. On je svog junaka jednostavno smjestio u kontekst suvremene Transilvanije, na kraju 19. stoljeća. Naravno, problem je vjerojatno bio i taj što se u tadašnjem znanstvenom diskursu o temi međuetničkih odnosa u jugoistočnoj Europi vrlo malo znalo. Istina, bilješke

koje je Stoker izradio prema Wilkinsonovoj knjizi spominju Mađare i Vlahe,⁹ ali taj kontekst Stokeru očito nije bio važan za sam koncept romana. Ovaj problem je važno istaknuti jer će postati kamen spoticanja kasnijim (re)interpretacijama Dracule.

III. DRACULA NA FILMU

Koliko god da je Stokerov roman bio popularan u vrijeme svog nastanka, njegovu globalnu popularnost i transformaciju u svima prepoznatljivi *brand* teško je zamisliti bez medija pokretnih slika. Brojnim adaptacijama „*Dracula*“ može se pratiti razvoj žanra *horror*-filmova. S obzirom na vrijeme i mjesto u kojem su pojedine adaptacije nastale moguće je pratiti stilske mijene, kao i socijalno-politički kontekst samih filmova. Umjetnička vizija filmskog grofa Dracule prošla je različite faze. Nakon objavljivanja monografije Florescu i McNallyja pojavile su se određene težnje da se adaptacije, ne nužno filmske, demistificiraju, odnosno „historificiraju.“ Morfologiju filmskog Dracule moguće je pratiti kroz tri faze: demonsku, ljudsku i povijesnu. Taj razvoj ćemo najbolje vidjeti kroz sljedećih nekoliko primjera.

Godine 1922. nastala je možda i prva filmska adaptacija Stokerovog romana. Friedrich Wilhelm Murnau režirao je film „*Nosferatu, eine Symphonie des Grauens*“ (*Nosferatu, simfonija užasa*), ponešto izmijenjenu verziju priče o slavnome vampiru.¹⁰ Dvije godine ranije, Murnau je snimio svoju adaptaciju romana „*Strange Case of Dr Jekyll and Mr Hyde*“ (*Čudnovat slučaj dr. Jekylla i g. Hyde*) Roberta Louisa Stevensona, pod naslovom „*Der Januskopf*“ („Janusova glava“).¹¹ Murnau nije imao prava na adaptaciju Stevensonova romana, te je morao izmijeniti određene detalje kako bi izbjegao sudsku tužbu. Isto čini pri adaptaciji „*Dracula*.“¹² Naslovni lik Stokerovog romana dobiva novo ime – grof Orlok.¹³ Murnau prikazuje Orloka (Draculu) kao demona, biće deformirano stoljećima prokletstva. Golglav, šiljastih ušiju, oštarih zuba, izraženih očiju, dugih prstiju s dugim noktima i zbijenog tijela, fizički djeluje poput kakvog mitskog čudovišta, zastrašujuće, što sasvim odgovara novom, mladom žanru *horror*a. Smrt i bolest slijede ga na njegovom putu. Biće tame, koje se kreće među sjenama, na poslijetku uništava svjetlost. Murnauov „*Dracula*“ neljudski je, onozemaljski lik. Štoviše, on je tiranin i manipulator, te koristi svoje moći kako bi osigurao vlast i moć. Orlok je, poput Wieneovog doktora Caligarija ili Langovog Mabusea, tipičan filmski antagonist njemačkog ekspresionizma. Alegorijski prikaz vlasti koju su umjetnici smatrali odgovornom za stradanja Nijemaca tijekom Prvog svjetskog rata, kao i poslijeratnu društvenu i ekonomsku propast.¹⁴

„*Nosferatu*“ je bio samo prvi u nizu od stotina filmova i TV serijala koji će eksploatirati lik Dracule. Međutim, daljnji portreti Stokerovog junaka bitno su različiti od vizije F.W. Murnaua. Nasuprot njegovom grofu-demonu, Dracula u adaptacijama poput one Amerikanca Toda Browninga („*Dracula*“, 1931.)¹⁵ ili Engleza Terencea Fishera („*Dracula*“, 1958.)¹⁶ mnogo je humaniji lik, kako fizički, tako i ponašanjem. Štoviše, Fisherov Dracula je daleko od čudnog grofa koji živi u transilvanskoj divljini. On je sada više nalik ugladenom engleskom aristokratu viktorijanskog razdoblja. Činjenica što je Murnauova adaptacija nastala u razdoblju

nijemog filma samo pojačava čudovišnu dimenziju njegovog „Dracule.“ Orlok nam se obraća preko dijaloških kartica, dok u Fisherovoj adaptaciji progovara tečnim britanskim naglaskom. Ako Stokerov roman promatramo kao kritiku društvenih promjena u Engleskoj na prijelazu stoljeća, tada možemo povući paralelu sa sličnim elementima u Fisherovoj adaptaciji. Njegov Dracula više nije stranac, on je integriran u englesko društvo, plemić koji svojim djelovanjem unosi nemir u zajednicu. Promatran na taj način, Fisherov film se doima kao kritika poslijeratne Britanije, odnosno radikalnih promjena koje su zahvatile tada konzervativno britansko društvo.¹⁷

Djelo Florescu i McNallyja je vjerojatno svoju najvažniju potvrdu dobilo 1992. godine, kada je Francis Ford Coppola snimio adaptaciju Stokerovog romana. Iako je djelo slavnog pisca ekranizirano mnogo puta, nijedan film nije eksplicitno poistovjetio povijesnog Draculu s njegovim fiktivnim imenjekom. U Coppolinom „*Bram Stoker's Dracula*“ oni napokon postaju jedna osoba.¹⁸ Film započinje kadrom u kojem s vrha bizantinske kupole pada kameni kršćanski križ. Na njegovom mjestu materijalizira se osmanski polumjesec, čija se sjena počinje zlokobno širiti preko karte Balkana, čime se metaforički prikazuje širenje sultanove moći. Polumjesec se zaustavlja na djelu karte na kojem piše „Transylvania.“ Kadar se sada prebacuje na Vladu III.¹⁹ u crvenom viteškom oklopu, s kacigom u obliku glave zmaja (referenca na članstvo Vlada i njegova oca u Redu zmaja), kako se oprašta sa svojom suprugom i pravoslavnim klericima prije odlaska u boj protiv Osmanlija. Sam boj prikazan je kao predstava na pozornici sa siluetama, u stilu kineskog kazališta sjena. Silueta koja predstavlja Vlada s lakoćom, poput kakvog mitskog Herakla, probija redove Osmanlija. Kako ne bi bilo zabune o identitetu transilvanskog grofa, u Londonu se Mini Murray predstavi kao „knez Vlad.“ Problem s Coppolinom adaptacijom jest činjenica da je redatelj istodobno želio ostati vjeran Stokerovom romanu, kao i smjestiti Draculu u njegov povijesni kontekst, zbog čega nastaju sukobljeni elementi stvarnosti i fikcije. Tako u filmu Vlad i njegovi podanici govore rumunjski, ali sam grof predstavlja sebe ovim riječima: „*Je li ikada ijedan vrag ili demon bio tako velik kao Atila, čija krv teče ovim žilama?*“²⁰ Budući da se Atila tradicionalno percipira kao dio mađarskog nacionalnog identiteta, Dracula je sebe predstavio kao Mađara. Ovo je dobar primjer Draculinog etničkog problema o kojem smo prethodno govorili. Coppoline revizionističke tendencije ne slažu se sa arhaičnom percepcijom prostora i ljudi. Također, treba spomenuti kako je Coppolin Vlad III. onaj iz saskih kronika. Scena bitke s Osmanlijama završava kadrom u kojem je vidljiva šuma kolaca s nabijenim poraženim vojnicima. Usporedbe se nastavljaju i pri premještanju radnje u budućnost. Van Helsing, lovac na vampire, u jednom trenutku lista knjigu u kojoj se nalaze originalni kasnosrednjovjekovni drvorezi s likom Vlada III. Jedan drvorez prikazuje Vlada kako objeđuje promatrajući svoje žrtve nabijene na kolac. Ta slika se zatim pretapa u kadar sa modernim Draculom, još jednom potvrdivši jedinstvo osobe.

Kako se ne bi zadržali samo na ovih nekoliko filmskih primjera, valjalo bi spomenuti druge naslove, kako bi dočarali fenomen „Dracula“ kao globalnu pojavu. Predstavili smo Draculu viđenog očima njemačkih, engleskih i američkih autora, ali njegove tragove nalazimo u kinematografijama cijelog svijeta. Dracula

Slike 2, 3, 4. Tri lica Dracule; Max Schreck („*Nosferatu*“ iz 1922.), Christopher Lee („*Dracula*“ iz 1958.) i Gary Oldman („*Bram Stoker's Dracula*“ iz 1992.).

se tako javlja u Španjolskoj („*El gran amor del conde Drácula*,” 1972), Francuskoj („*La fiancée de Dracula*,” 2002.), Turskoj („*Drakula Istanbul'da*,” 1953), Meksiku („*Santo en El tesoro de Drácula*,” 1969.), Indiji („*Khooni Dracula*,” 1992.), Filipinima („*Batuta ni Drakula*,” 1971.), Grčkoj („*Drakoulas & Sia*,” 1959.), Južnoj Koreji („*Kwansukui Dracula*,” 1982.), Italiji („*Fracchia contro Dracula*,” 1985.), Pakistanu („*Zinda Laash*,” 1967.), Argentini („*Hay que matar a Drácula*,” 1968.), nekadašnjoj Čehoslovačkoj („*Hrabe Drakula*,” 1971.), Japanu („*Yami no Teiô Kyûketsuki Dorakyura*,” 1980.), itd. Ovakva raznolikost filmskih adaptacija Dracule možda najbolje dokazuje univerzalnost Stokerovog lika. Kao tjelesna inkarnacija zla, on je prepoznatljiv u svim kulturama. Također, roman „*Dracula*“ općenito je presudan za razvoj filmske umjetnosti. Murnauov „*Nosferatu*“ i Browningov „*Dracula*“ bili su neki od prvih izdanaka mladog žanra *horror*. Stilski i tematski obrasci ovih filmova kopiraju se i razvijaju sve do današnjih dana. Nadalje, Stoker, odnosno Murnau i Browning, obogatili su filmsku umjetnost vampirima i vampirizmom, konstrukcijama koje drže središnje mjesto u mitosu *horror* i sedme umjetnosti. Bez „*Dracule*“ bi prvo stoljeće filma bilo nezamislivo.

IV. VLAD III. – SOCIJALISTIČKI JUNAK

Sovjetski režiser Sergej Mihajlovič Ejzenštejn na zalasku svoje karijere snimio je nekoliko povijesnih epova. „*Aleksandar Nevski*“ (1938.) i „*Ivan Grozni 1*“ (1944.)²¹ filmovi su propagandnog karaktera, u kojima slavne povijesne ličnosti bivaju transformirani u simbole sovjetskog patriotizma. Filmska srednjovjekovna Rusija postaje alegorija za moderni Sovjetski Savez kojem prijete različiti vanjski i unutarnji neprijatelji. Aleksandar Veliki i Ivan Grozni su idealizirani, pravedni, mudri vladari koji svojom karizmom na okupu drže ruski narod i odupiru se znatno nadmoćnijim neprijateljima. Njihovi likovi na posredan način veličaju Staljinov kult ličnosti.²² Ovakav model propagande kasnije će biti utiliziran u ostalim totalitarnim komunističkim režimima. U Jugoslaviji će 1979. godine Veljko Bulajić snimiti film „*Čovjek koga treba ubiti*,” koji kao okosnicu radnje ima legendu o crnogorskom caru Šćepanu Malom, za kojega se govorilo da je zapravo bio ruski car Petar III. Radnja filma prati Farfu, demona iz pakla, kojeg Sotona osobno odabire za misiju u Crnoj Gori, gdje bi trebao glumiti cara Petra III. u egzilu, u Cetinju se okruniti za cara i ponovno staviti Rusiju pod svoju kontrolu, a kako bi se stvorila ravnoteža između sila pakla i raja (Crkve). Sukob pakla i raja očita je metafora za hladnoratovski sukob istoka i zapada, dok Crna Gora predstavlja treću stranu, Jugoslaviju. Farfino/Šćepanovo odmetništvo od Sotone efektno zrcali Titov sukob sa Staljinom.

Iste godine kada je snimljen Bulajićev film, u Rumunjskoj Doru Nastase režira film „*Vlad Ţepeş*,” vjerojatno prvi filmski prikaz Dracule potpuno oslobođen poveznica sa svojim vampirskim imenjakom. Riječ je o povijesnom epu koji oslikava Vlada III. kao velikog vladara i narodnog junaka. Nastao u vrijeme vladavine Nikolaja Ceauşescua, film je odraz diktatorove težnje da izgradi kultove rumunjskih nacionalnih ličnosti, kako bi afirmirao svoju vladavinu. Nastase se pravilno drži paradigme svojih sovjetskih uzora. Po običaju, film je alegorija

moderne Rumunjske, s Vladom/Ceauşescuom, mudrim i moćnim vladarom, kao njenim spasiteljem. Krvoločne tendencije Vlada III. i nabijanje na kolac postaju odraz pravednosti, kao najprimjerenija kazna za izdajnike koji pokušavaju uništiti zemlju iznutra i neprijatelje koji napadaju izvana. Ceauşescu je iskoristio mit o krvoločnosti Vlada III. usporedivši ga sa pozicijom Rumunjske komunističke partije prema nacionalizmu, strancima i održavanju zakona i reda. Povezanost Vladova lika i djela s vampirizmom tumačen je kao pokušaj kojim Zapad nastoji okaljati nacionalnog heroja.²³

V. DRACULA U STRIPU

Roman Brama Stokera bio je inspiracija brojnim umjetnicima. Mnogi su nastojali publici prezentirati svoju viziju egzotičnog grofa-vampira. Vjerojatno ga nijedna umjetnost, uz filmsku, nije toliko eksploatirala poput one stripovske, odnosno sekvencijalne. Ovaj mladi medij,²⁴ koji se u svom najprepoznatljivijem obliku pojavio kad i film, pokazao se kao izrazito plodnim za daljnju popularizaciju Dracule. Posebna je zanimljivost kako će na stripu proces identifikacije fiktivnog Dracule s onim povijesnim biti mnogo izraženiji nego na filmu.

Godinu dana nakon što je objavljena Florescuova i McNallyjeva knjiga, izdavačka kuća Marvel Comics objavljuje novi strip-časopis naslovljen „*Dracula Lives!*“ To je bio tek jedan u nizu Marvelovih izdanja koja su pratile dogodovštine Stokerovog (anti)junaka. Godine 1954. osnovan je Comics Code Authority (CCA), cenzorsko tijelo koje je po uzoru na filmski Hays Code trebalo kontrolirati neprikladne sadržaje u američkim stripovima. Smjernice ove institucije bile su toliko rigorozne da su neki žanrovi poput kriminalističkih stripova i *horror* potpuno nestali sa stripovske scene. Početkom 1970-ih CCA je ublažio svoje kriterije, što je potaknulo renesansu zaboravljenih naslova. Marvel Comics je uz već spomenuti „*Dracula Lives!*“ objavio i brojne druge *horror*-naslove, poput „*Tomb of Dracula*“ (1972.), „*Werewolf by Night*“ (1972.) i „*The Monster of Frankenstein*“ (1973.). Marvin Wolfman, mladi stripovski scenarist u usponu, tada je bio zadužen za osmišljavanje većine priča vezanih uz Draculu. Čini se da su Florescu i McNally ostavili jak dojam na Wolfmana, budući da je u jednom od izdanja „*Dracula Lives!*“ objavio priču o Draculinoj metamorfozi u vampira, pri čemu je glavni lik poistovjećen s povijesnim Vladom III. Priča kaže kako je za Vladovu promjenu odgovoran zapovjednik osmanske vojske po imenu Turac, koji je zarobio Vlada nakon jedne bitke u Transilvaniji 1459. godine. Važno je istaknuti kako se pri pisanju scenarija Wolfman nije previše zamario detaljima vezanim uz povijesnu zbilju. Dovoljno je navesti ime turskog zapovjednika i isticanje Ankare kao središta Osmanskog Carstva – reference na modernu tursku državu – i činjenicu da turski i rumunjski vojnici nose odore kakve se koriste nekoliko stoljeća kasnije. Što se tiče tretmana „drugog,” Osmanlije su demonizirani na način koji odgovara vizuri ranog novog vijeka. Prikazani su kao nemoralni ljudi, koji lako bivaju zavedeni ženama i ne brinu za živote žena i djece. Sam osmanski zapovjednik, Turac, sa svojom golom glavom, brkovima u maniri Salvadora Dalija i dugim kožnim čizmama, više izgleda kao tipičan negativac u nijemim filmovima nego povijesna ličnost.

Priča koja slijedi ovu objavljena je 1979. godine u stripu „*Tomb of Dracula*.“ Iste godine kada je preobražen u vampira, Dracula u svoj dvorac poziva osmanskog sultana Murata II. (!) kako bi mu se osvetio za period u mladosti kada je kao talac boravio na njegovom dvoru. Wolfman i ovaj put radi nekoliko faktičkih pogreški. Naime, istina jest da je Vlad bio zarobljen na dvoru dok je njime vladao Murat, ali on se nije mogao odazvati pozivu u Transilvaniju 1459. jer je već 1451. godine bio preminuo. Od 1451. carstvom vlada Mehmed II. Ipak, za razliku od prijašnje priče, osmanski vojnici sada imaju odore koje donekle odgovaraju vremenu. Važno je istaknuti kako se pri pisanju scenarija za ovaj strip, Wolfman trudi ostati vjeran i Stokerovom romanu, pa Vlada II. i njegove sinove Murat naziva Mađarima, iako ih oslovi kao vladare Vlaške. Isto tako ostaje dosljedan i svojoj imagologiji ranonovovjekovlja. Murat je prikazan kao punašan čovjek, niskog rasta i sadističkih sklonosti, a njegovi vojnici kao ženskar.

Lik Dracula se redovito javlja kao antagonist, ili antijunak u mnogim stripovima kuće Marvel Comics sve do današnjih dana. Najčešće se u pričama javlja kao suparnik lovcu na vampire po imenu Blade.²⁵ Taj antagonizam je čak prenesen i na filmsku adaptaciju priča o Bladeu.²⁶ Marvelove stripove krasi međupovezanost naslova, tako da se likovi iz različitih stripova nalaze u zajedničkom fiktivnom univerzumu u kojem obitava šarolik panteon superjunaka i superzločinaca, čiji je vrlo aktivni dio i sam Dracula.

Koliki je Dracula danas međunarodni *brand*, pokazuje i primjer mladog japanskog autora stripova, Hirana Koute. Kouta je 1997. godine u časopisu „*Young King OURS*“ počeo serijalizaciju stripa po imenu „*Hellsing*.“ „*Hellsing*“ je naziv tajne organizacije protestantskih vitezova koji štite Englesku od vampira, demona i sličnih nadnaravnih prijetnji. Jedan od članova te organizacije je i vampir Alucard, čije je ime anagram imena Dracula. Slično kao Coppola, i Kouta se pri prikazu svoga Dracule više oslonio na povijesnu zbilju nego na Stokerov roman. Koutin Dracula je Vlad III osobno, prikazan kao moćan antijunak. Alucardovi *flashbackovi* otkrivaju detalje iz njegove prošlosti, koja je identična prošlosti povijesnog Vlada Dracule. Rođen 1431. godine, djetinjstvo je proveo kao taoc sa bratom Raduom na dvoru osmanskog sultana. Kasnije je postao poznat kao „Vlad Ţepeş“, odnosno „Kazikli Bey“, kako je bio poznat među Osmanlijama. Vladao je kao vlaški knez s prekidima sve do 1476. godine, kada je nakon bitke bio zarobljen od strane Osmanlija i pogubljen. Kouta je bio vrlo pedantan pri prikupljanju podataka za svoje likove, čak do te mjere da je jednu od legendi o smrti Vlada III. uklopio u cjelinu priče.

Za gotovo potpunu demistifikaciju i defikcionalizaciju stripovskog Vlada III. pobrinuli su se scenarist Yves Huppen, i njegov otac, crtač Hermann. Oni su 2006. izdali naslov „*Sur les traces de Dracula: Vlad l'Empaleur*“ (*Drakulinim tragovima: Vlad Nabijač*),²⁷ stripovsku biografiju koja prati život Vlada III. od rođenja do smrti. Kao i u Nastaseovom filmu, nema poveznica između povijesnog Dracule i njegovog fiktivnog imenjaka, ali je isto tako opstala i krvoločna dimenzija, kao dramatski konstrukt. Vlad je prikazan kao žrtva političkog darvinizma, Vlaška postaje „sveti gral“ koji pokušavaju prisvojiti brojne frakcije i pretendenti na prijestolje. Svrgavanja, ubojstva, ratovi, pljačke, paleži i nabijanja na kolac postaju

Slika 5. Tabla iz stripa „*Tomb of Dracula*“

simboli borbe za život, dok se u Vlaškoj izmjenjuju vladari pod pokroviteljstvom ugarske krune ili carigradske Porte. Huppenovim djelom stripovska demistifikacija Dracule nije potpuna, ali je svakako dospjela najbliže.

VI. ZAKLJUČAK

Mediji i umjetnost moćne su stvari. Ljudski mozak funkcionira na način da obrađuje slike, tekstove, simbole, oblike i boje, pritom često ne preispitujući pravo značenje tih elemenata. Iz tih razloga je lako manipulirati ljudskom percepcijom. Pogotovo kada su u pitanju vizualni mediji, jer je njihova moć propagande najneposrednija i time najutjecajnija. Zbog njih diktatori postaju mesijanske figure, sveci postaju krvnici, krvnici janjad, a stoljećima zaboravljenim ličnostima život se udahnuje na nevjerovatan način. Vlad III. – poznat kao Dracula, Țepeș, Kazikli Bey, ovisno o izvoru postaje mudri i pravedan knez, krvoločni vladar, demon, vampir, ugladeni aristokrat, antijunak, megalomanski superzločinac, heroj socijalizma ili prokleti ljubavnik. Transformaciji Vlada III. nema kraja. Siromaštvo

Slika 6. Tabla iz stripa „Hellsing“

pouzdanih izvora o njegovom životu otvorila je put mitologizaciji. Saski trgovci, njegovi ljuti protivnici, pamte ga kao krvnika i njihova se priča širi Europom. Povjesničar Wilkinson spominje Vlada u svojem pregledu rumunjske povijesti, po kojem književnik Bram Stoker radi bilješke za svoj roman. Roman i njegov junak postižu veliku popularnost i postaju inspiracija brojnim drugim umjetnicima. Dvije najmlađe umjetnosti, film i strip, zbog svoje masovnosti čine Draculu besmrtnim. Međutim, u historiografskome diskursu 1970-ih godina javljaju se podaci o pravome Draculi, što uvelike utječe na daljnje umjetničke portrete. Fikcija i povijest stapaju se u jedno. Štoviše, Stokerov Dracula polako prestaje biti u središtu zanimanja. Percepcija i umjetnički prikazi mijenjaju se prema društveno-povijesnom kontekstu. Priča o Draculi – Vladu, zapravo je priča o fikcionalizaciji prošlosti. Povijesni izvori; anali, ljetopisi, kronike, epovi, romani, slike, arhitektura, glazba, romani, filmovi ili stripovi, mediji su koji autorima omogućuju subjektivan tretman prošlosti kao i njezinu masovnu eksploataciju. Historiografi u tome moru informacija nastoje razlučiti istinu od mašte, što u mnogim slučajevima, poput Vlada III., može biti izrazito težak posao, kada se susretnemo s nekoliko različitih slojeva „fikcije.“

Malobrojni su likovi koji drže poziciju u popularnoj kulturi i kolektivnoj memoriji kakvu ima Dracula. Zahvaljujući tom imenu, Vlad III. je postao najprepoznatljiviji simbol Rumunjske. Transilvanija, koja s Vladom ima malo dodirnih točaka, postala je popularna turistička destinacija. Transilvanski dvorci promoviraju se kao staništa strašnog vampira, okruženi morem suvenirnica. S druge strane, Vladovi pravi posjedi u Vlaškoj prolaze nezapaženo. Od Argentine do Pakistana, Dracula je našao svoje mjesto u brojnim kulturama. On je univerzalno prepoznatljiv simbol zla, poput vruga, kako se njegovo ime ponekad prevodi. Nebrojene su mogućnosti interpretacije ovog simbola pop-kulture. Obradivši jedan njegov aspekt, ovaj rad je samo površno zagrebao površinu fenomena po imenu „Dracula.“

KORIŠTENA LITERATURA:

1. MONOGRAFIJE

Gregor, Ulrich – Patalas, Enno. *Istorija filmske umetnosti*. Beograd: Institut za film, 1977.

Grgin, Borislav. *Rumunjske zemlje u srednjem i ranom novom vijeku*. Zagreb: Filozofski fakultet, 2006.

Miller, Elizabeth. *Bram Stoker's Dracula: a documentary volume*. Detroit: Thomson – Gale, 2005.

Vankovska, Biljana – Wiberg, Hakan. *Between Past and Future: Civil-military Relations in the Post-communist Balkans*. London: I.B. Tauris, 2003.

2. ČLANCI

Ferguson, Christine. „Nonstandard Language and the Cultural Stakes of Stoker’s Dracula.“ *ELH* 71/1 (2004): 229-249.

Koller, Michael. „Nosferatu (Eine Symphonie des Grauens).“ *Senses of Cinema* 8 (2000) – <http://archive.sensesofcinema.com/contents/cteq/00/8/nosferatu.html>

Williams, Tony. „Horror of Dracula.“ *Senses of Cinema* (2005) – http://archive.sensesofcinema.com/contents/cteq/05/34/horror_of_dracula.html

3. LITERARNI IZVORI

Huppen, Hermann – Yves H. *Drakulinim tragovima: Vlad Nabijač*. Zagreb: Strip-agent, 2006.

Kouta, Hirano. *Hellsing*. Milwaukee: Dark Horse Comics, 2003-2008.

Stoker, Bram. *Drakula*. Varaždin: Stanek, 1999.

Wolfman, Marvin, et al. *Dracula Lives*. New York: Marvel Comics, 1973-1975.

Wolfman, Marvin, et al. *Tomb of Dracula*. New York: Marvel Comics, 1979-1980.

4. MULTIMEDIJALNI IZVORI

Bulajić, Veljko. *Čovjek koga treba ubiti*. Jadran film; Filmski studio Titograd; Croatia Film, 1979.

Coppola, Francis Ford. *Bram Stoker’s Dracula*. American Zoetrope; Columbia Pictures Corporation; Osiris Films, 1992.

Fisher, Terence. *Dracula*. Hammer Film Productions, 1958.

Murnau, Friedrich Wilhelm. *Nosferatu, eine Symphonie des Grauens*. Jofa-Atelier Berlin-Johannisthal; Prana-Film, 1922.

Napomena: Sve slike priložene članku nastale su iz izvora u vlasništvu autora članka, osim slike br. 1. koja je preuzeta sa sljedeće internet-stranice www.uccs.mun.ca/~emiller/Portraits.html

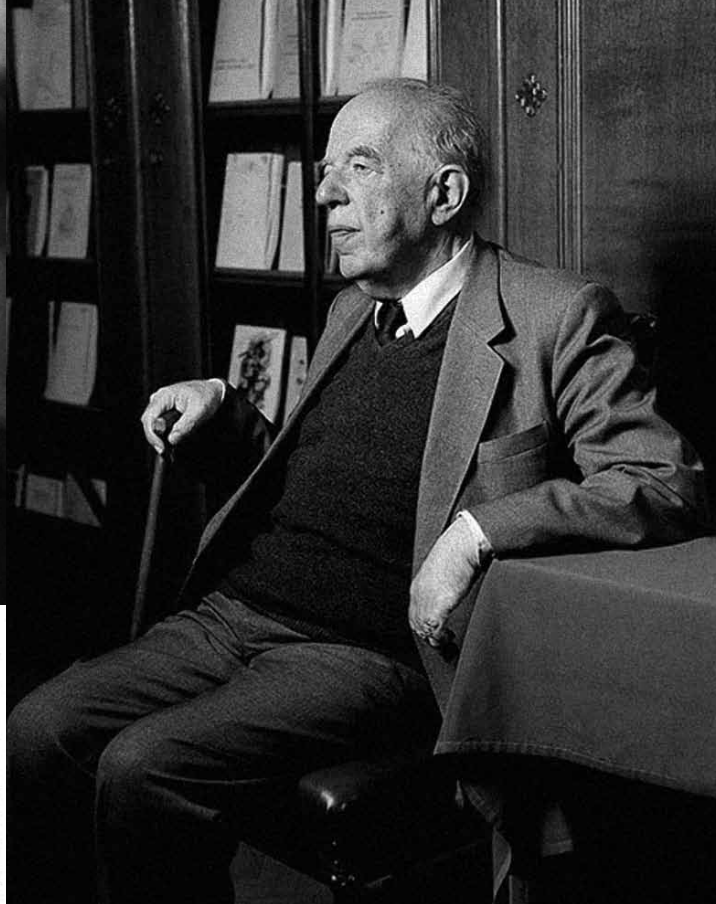
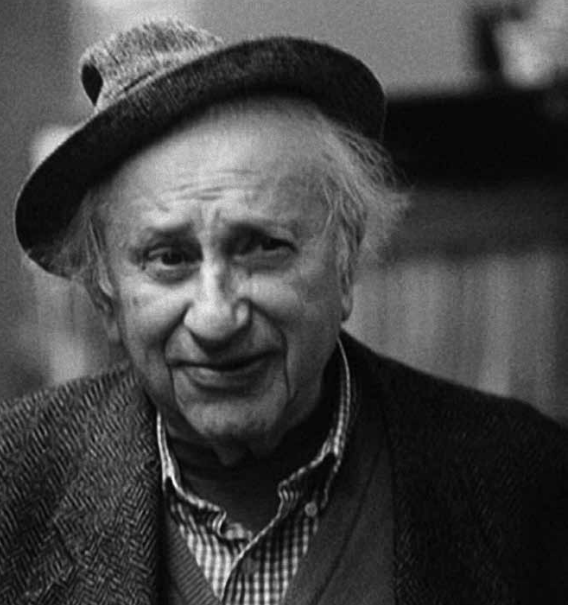
**Vlad III and the „Dracula“ Phenomenon
Modern Media and Fictionalization of History****SUMMARY**

Vlad III, better known as Dracula is a prominent figure in Romanian national history. During the mid-15th century, switching allegiances between the Ottoman sultan and the king of Hungary, he struggled to fortify his position as the ruler of Wallachia. He died in 1476, during a battle against the Ottomans. After his death, he became a legend in the Balkans, Ottoman Empire and Eastern Europe, thanks to Saxon and Russian chronicles, as well as Romanian folk tales. Eventually, in the late 19th century, an Irish author by the name of Bram Stoker „borrowed“ Vlad’s title, called his novel and its famous main character, the vampire count as „Dracula.“ The novel became a huge hit, and the name „Dracula“ skyrocketed in popularity. In the years when „*Dracula*“ was published, two new art forms emerged, sequential art (or comic books) and cinema, which would later play a pivotal role in the establishment of Stoker’s creation as a global pop-cultural phenomenon. While the fame of the character was rising, so did the interest of the scientific community for his genesis. Eventually, historians like Raymond T. McNally, Radu Florescu and Elizabeth Miller, discovered the truth behind the original Dracula, Vlad III. Ultimately, their discovery made a great impact on the artists, who then started blending the two different „*Draculas*,“ the fictional Transylvanian vampire and the historical ruler of Wallachia. Fact and fiction clashed, thus giving birth to new incarnations which carried the name Dracula. There were examples when the historical Dracula broke free from his vampiric counterpart. Most famous of these was the case of the leader of the communist Romania, Nicolae Ceaușescu, who used Vlad III as an instrument of his totalitarian propaganda. The story behind Vlad III and the name Dracula is simply so vast and endless that this article has barely scratched the surface behind the phenomenon. This is the story of history, a perfect example which demonstrates to us an aspect of the past, as well as information in general, and its ability to morph and assume different shapes by a simple move of a pen, camera, or a brush, thus making the historians’ search for truth a very uneasy task.

BILJEŠKE STR. 132-143

- 1] Elizabeth Miller, *Bram Stoker's Dracula: a documentary volume* (Detroit: Thomson – Gale, 2005.), 206.
- 2] Borislav Grgin, *Rumunjske zemlje u srednjem i ranom novom vijeku* (Zagreb: Filozofski fakultet, 2006.), 38.
- 3] Borislav Grgin, *Rumunjske zemlje u srednjem i ranom novom vijeku* (Zagreb: Filozofski fakultet, 2006.), 43.
- 4] Borislav Grgin, *Rumunjske zemlje u srednjem i ranom novom vijeku* (Zagreb: Filozofski fakultet, 2006.), 43.
- 5] Borislav Grgin, *Rumunjske zemlje u srednjem i ranom novom vijeku* (Zagreb: Filozofski fakultet, 2006.), 44.
- 6] „He must, indeed, have been that Voivode Dracula who won his name against the Turk, over the great river on the very frontier of Turkey-land.“ (prijevod autora članka).
- 7] Elizabeth Miller, *Bram Stoker's Dracula: a documentary volume* (Detroit: Thomson – Gale, 2005.), 212.
- 8] Christine Ferguson, „Nonstandard Language and the Cultural Stakes of Stoker's Dracula,“ *ELH* 71/1 (2004.), 229.
- 9] Elizabeth Miller, *Bram Stoker's Dracula: a documentary volume* (Detroit: Thomson – Gale, 2005.), 206.
- 10] Ulrich Gregor i Enno Patalas, *Istorija filmske umetnosti: Nemi film: 1895-1929* (Beograd: Institut za film, 1977.), 66.
- 11] „Der Januskopf“ je jedan od Murnauovih filmova koji se smatraju izgubljenima. Doduše, uvijek postoji nada da se u nekom filmskom arhivu ili privatnoj kolekciji nalazi očuvana kopija, kao što se pokazalo s mnogim filmovima u posljednjih nekoliko desetljeća (npr. „Beyond the Rocks“ Sama Wooda iz 1922., čija je kopija pronađena 2000. godine u Nizozemskoj).
- 12] Michael Koller, „Nosferatu (Eine Symphonie des Grauens),“ *Senses of Cinema* 8 (2000.), www.archive.sensesofcinema.com/contents/cteq/00/8/nosferatu.html (11.11.2009.).
- 13] Lik grofa Orloka tumači glumac Max Schreck.
- 14] Ulrich Gregor i Enno Patalas, *Istorija filmske umetnosti: Nemi film: 1895-1929* (Beograd: Institut za film, 1977.), 62.
- 15] Lik grofa Dracule tumači glumac Béla Lugosi.
- 16] Lik grofa Dracule tumači glumac Christopher Lee.
- 17] Tony Williams, „Horror of Dracula,“ *Senses of Cinema* 34 (2005.), www.archive.sensesofcinema.com/contents/cteq/05/34/horror_of_dracula.html (14.11.2009.).
- 18] Elizabeth Miller, *Bram Stoker's Dracula: a documentary volume* (Detroit: Thomson – Gale, 2005.), 323.
- 19] Lik Vlada III. i grofa Dracule tumači glumac Gary Oldman.
- 20] „What devil or witch was ever so great as Atilla, whose blood flows in these veins?“ (prijevod autora članka).
- 21] Eijzenštejn je priču o Ivanu Groznom zamislio kao trilogiju. Međutim, snimljena su samo dva filma. Prvi film je prihvaćen s lovorikama, ali je drugi stavio Eijzenštajna u Staljinovu nemilost, zbog portretiranja Ivana Groznog kao paranoidnog tiranina. Drugi film je zabranjen, a snimanje trećeg je prekinuto. „Ivan Grozni II“ prvi je put prikazan nakon Staljinove smrti, 1958. godine.
- 22] Ulrich Gregor i Enno Patalas, *Istorija filmske umetnosti: Zvučni film: 1930-1949* (Beograd: Institut za film, 1977.), 64.
- 23] Biljana Vankovska i Hakan Wiberg, *Between Past and Future: Civil-military Relations in the Post-communist Balkans* (London: I.B. Tauris, 2003.), 109.
- 24] Ne može se sa sigurnošću raspravljati o „mladosti“ stripovske umjetnosti. Kada se razmotre zakonitosti sekvencijalnog pripovijedanja po kojima strip funkcionira, tada možemo pratiti razvoj ovog medija daleko u prošlost. Zidne slike prvih ljudi, slike u egipatskim grobnicama, Trajanov stup, tapiserija iz Bayeuxa, kao i mnogi drugi, primjeri su najranijih oblika sekvencijalne umjetnosti. Za daljnje informiranje o ovoj temi, preporučam strip-monografiju; Scott McCloud, *Kako čitati strip – nevidljivu umjetnost* (Zagreb: Mentor, 2005.).
- 25] Blade, kao lik, također ima zanimljivu pozadinu. Stvorio ga je Marvin Wolfman 1973. godine. Blade je, poput lika Dracule iz Stokerovog romana, također specifičan produkt svoga vremena. Početkom 1970-ih započela je masovna produkcija filmova u kinematografiji SAD-a, tzv. *blaxploitation* filmova, namijenjenih prije svega gledateljima tamnije boje kože. Shodno tome, junaci filmova kao što su „Shaft“ (1971.), „Super Fly“ (1972.) ili „Foxy Brown“ (1974.) su mahom tamnoputi. Ovaj trend se odrazio i u stripovima toga vremena, pa tako nastaju likovi kao što su Blade, Luke Cage (1972.), Black Goliath (1975.) i Black Lightning (1977.).
- 26] Tri su filma nastala adaptacijom stripova o Bladeu. „Blade“ (Stephen Norrington, 1998.), „Blade II“ (Guillermo del Toro, 2002.) i „Blade: Trinity“ (David S. Goyer, 2004.). U potonjem je Dracula središnji antagonist.
- 27] „Drakulinim tragovima“ serijal je koji se uz „Vlada Nabijača“ sastoji od još dva naslova. „Bram Stoker“ i „Transylvania.“ Ova tri naslova pokrivaju morfogenezu lika Dracule.

Pro Tempore

ČASOPIS STUDENATA POVIJESTI BROJ 6/7 2009.

Pro Tempore

Časopis studenata povijesti
godina VI, broj 6/7, 2009.

Glavna i odgovorna urednica

Nikolina Sarić

Uredništvo

Tomislav Bradolica, Vanja Dolenc,
Nikolina Sarić, Filip Šimetin Šegvić,
Andreja Talan

Urednik pripravnika

Stefan Treskanica

Redakcija

Tomislav Bradolica, Vanja Dolenc,
Nikolina Sarić, Filip Šimetin Šegvić,
Andreja Talan, Stefan Treskanica

Recenzenti

dr. sc. Damir Agičić
dr. sc. Zrinka Blažević
dr. sc. Jasna Galjer
Tomislav Galović, prof.
dr. sc. Ivo Goldstein
mr. sc. Hrvoje Klasić
dr. sc. Petar Korunić
dr. sc. Bruna Kuntić-Makvić
dr. sc. Mirjana Matijević-Sokol
dr. sc. Zrinka Nikolić Jakus
dr. sc. Drago Roksandić

Lektura i korektura

Vedrana Janković
Marko Pojatina
Zoran Priselac

Dizajn i priprema za tisak

Tomislav Vlainić
Lada Vlainić

Prijevod sažetaka na engleski jezik

Tomislav Brandolica
Marko Lovrić
Marija Marčetić

Prijevod sažetaka na njemački jezik

Azra Plićanić-Mesić, prof.
Filip Šimetin Šegvić

Prijevod sažetaka na francuski jezik

doc. dr. sc. Zvezdana
Sikirić-Assouline
Zrinka Miladin

Izdavač

ISHA Zagreb
– Klub studenata povijesti

Tisak

Kerschhoffset

Naklada

Tiskano u 300 primjeraka

ISSN: 1334-8302

Tvrđnje i mišljenja u objavljenim
radovima izražavaju isključivo
stavove autora i ne predstavljaju
nužno stavove i mišljenja uredništva
i izdavača. Izdanje časopisa ostvareno
je uz novčanu potporu Filozofskog
fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.
Cijena časopisa iznosi 7,00 kn.

Adresa uredništva:

ISHA Zagreb
– Klub studenata povijesti
(za: Redakcija „Pro tempore“),
Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu,
Ivana Lučića 3,
10000 Zagreb

E-mail:

pt.redakcija@gmail.com
nikolina.sar@gmail.com

